

Sinj, 23. ožujka 2021.

Obrana doktorskoga rada Bruna Petrušića

Lic. theol. Bruno Petrušić, doktorand na poslijediplomskom sveučilišnom studiju Kršćanstvo i suvremena kultura Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, obranio je u ponedjeljak, 22. ožujka 2021., doktorski rad na temu “Model spojne razdjele za odnos teologije i prirodnih znanosti. Tematiziranje evolucije unutar modela spojne razdjele”, pod mentorstvom prof. dr. sc. Željka Tanjića s Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu i uz sumentorstvo doc. dr. sc. Zorana Turze, s Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu. Članovi povjerenstva za ocjenu i obranu doktorskoga rada uz menora i sumentora bili su: predsjednik doc. dr. sc. Eduard Punda, članovi prof. dr. sc. Ante Vučković i prof. dr. sc. Anđelko Domazet.

Na početku izlaganja Petrušić je iznio kako se odnosom teologije i prirodnih znanosti bavio cijelo vrijeme studiranja na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu. Ljubav prema ovoj tematici usadio mu je dr. sc. Nikola Bižaca, profesor emeritus, još za vrijeme studentskih dana. Diplomirajući na temu “Fenomen novog ateizma” na poseban način se upoznao s Danielom C. Dennettom, jednim od četiri moderna jahača ateističke apokalipse. Godine 2010. upisao je doktorat na istom fakultetu, a godine 2015. dobiva licencijat iz teologije na temu “Evolutivno tumačenje čovjekove svijesti i religija kod D. Dennetta”. Čitajući Dennetta dobio je ideju za model prikazan u obranjenom doktorskome radu.

Doktorski rad sastoji od četiri dijela. 1. Analiza suvremenog dinamičnog odnosa teologije i prirodnih znanosti, 2. Prikaz povijesnog razvoja: od skolastike do evolucije, 3. Granična pitanja i filozofija znanosti te 4. Model spojne razdjele i perspektiva modela: evolucija. Prva dva dijela su analiza, a druga dva dijela su konstrukcija.

U prvom dijelu Petrušić govori o odnosu teologije i prirodnih znanosti. Izlaganje započinje isticanjem važnosti komunikacije koja je razmjena informacija o stvarnosti. Ona predstavlja odnos između različitih znanosti. Komunikacija iziskuje definiciju pojmova i kanala komunikacije. Razlikuje općeprihvaćeno utemeljenje znanosti na prirodne, društvene i humanističke i nastoji dati definiciju koja će zadovoljiti sva područja: “Znanost je sustavna djelatnost prikupljanja sustavnog znanja o stvarnosti, posredstvom znanstvene metodologije utemeljene u načelima indukcije i dedukcije.” Kuhnova filozofija znanosti pokazala je ovisnost razumijevanja određenih predmeta znanstvenog istraživanja i unutarznanstvene komunikacije u širem i ne nužno znanstvenom kontekstu kojeg naziva paradigmom. U odnosu na teologiju, Petrušić razlikujući teologiju u širem i u užem smislu, donosi Panennbergovo opravdanje teologije kao znanosti u četiri momenta: načelo neprotuslovlja, znanstvena metodologija, načelo provjerljivosti i jedinstvenost predmeta istraživanja. Unatoč tome što Panennberg niječe mogućnost konfesionalne znanstvene teologije, Petrušić dodaje kako je njegova teologija katolička, te da teologija treba biti proročka i kritička. Osvrće se i na suvremene redukcionističke teorije znanosti i spominje kako je redukcionizam nastao iz srednjovjekovne rasprave o univerzalijama. U modernom smislu Dennett, kao uostalom i novi ateisti primjeri su takve redukcionističke teorije jer sve svode na evoluciju.

U drugom dijelu Petrušić nastoji prikazati kako je došlo do suvremne darwinističke paradigme. Prikazuje jedan hibridni model. Služi se Kuhnovim terminom paradigme i govori

kako postoji nekoliko paradigmi koje su prethodile Darwinu. U predparadigmatskom kontekstu kršćanstvo je sveobuhvatni pogled na svijet, slijedi skolastička paradigma koju rasprava o univerzalijema stavlja u krizu. Slijedi znanstvena revolucija, slučaj Galileo i otkriće eksperimentalne metode, nakon čega dolazi darwinistička paradigma koja nastaje kao zbroj pozitivizma, naturalizma i evolucionizma. Darwin utemeljuje novi element u paradigmi, a to je evolucija. Krizu ovoga modela donosi kvantna mehanika uslijed koje dolazi do naglašavanja komplementarnosti – ne samo unutar fizike nego i unutar samih znanosti. Razvija se filozofija znanosti, a Kuhn uočava načelna ograničenja znanosti i važnost neznanstvenog utjecaja na samu znanost. Spominje Poppera koji postavlja zahtjev verifikacije i falsifikacije kao znanstvene metode, a koji nije primjenjiv na evoluciju, a kod same evolucije kao znanosti dolazi do pluralizma teorija. Pritom naglašava kako je primjena novih znanosti u Drugom svjetskom ratu rađala kod ljudi nesigurnosti i strah jer su znanstvena dostignuća omogućila dotada neviđene genocide. Sredinom prošlog stoljeća u Crkvi se događa Drugi vatikanski sabor i razvoj antropološki usmjerenih teologija, gdje kao relevantno znanstveno područje svoje mjesto nalazi i odnos prirodnih znanosti i religije, odnosno, teologije. Ian Barbour uvidio je četiri modela odnosa između teologije i prirodne znanosti: konflikt, nezavisnost, dijalog i integraciju. Model spojne razdjele ima temelj u ovom posljednjem integrativnom tipu. O odnosu znanosti i teologije Crkva donosi svoj jasan stav u enciklici “Fides et ratio”.

Treći i četvrti dio disertacije se bave konstrukcijom modela spojne razdjele. Petrušić izdvaja tri granična pitanja. To su početak svemira, početak života i početak čovjeka. Upravo prirodnim znanostima bježi definiranje samih početaka za ova tri granična pitanja. Budući nam i znanost i teologija daju opis iste stvarnosti, treba pokazati kako ta dva opisa mogu ići zajedno. Petrušić donosi vlastiti, Dennettovom misli nadahnut, misaoni eksperiment iz kojeg zaključuje kako su referentni rezultati i teologije i prirodnih znanosti. Oni se razlikuju u poimanju kauzalnosti te naglašava kako su nam potrebne i linearna i kružna kauzalnost za objašnjenje jednog izrazito složenog sustava u njegovoj cjelovitosti, kakav je npr. čovjek. Takav pristup ne ophodi samo s uzrocima i posljedicama, nego i s razlozima, gdje razlog može imati i kauzalnu učinkovitost. Razložnost je vezana uz pitanja smisla i svrhe, koji su protjerani iz znanstvenog diskursa zbog držanja da se svijet razvija besmislenim, nesvrhovitim i evolutivnim procesom. U Dennettovoj misli ističe razlikovanje subpersonalne i personalne razine kod čovjeka, što mu služi kao ideja za spojno-razdjelni model (“fusion barrier”) kod kojeg se nastoji razgraničiti spojeno ili spojiti ono razgraničeno, različito – u jedno. Kod primjene ovoga modela u teologiji služio se kalcedonskom kristologijom. Usto za oba područja, teologiju i znanost, izdvaja važnost komplementarnosti koja uključuje relevantnost, referentnost i uzajamnost. Definirajući razne konstrukte modela, Petrušić filozofiju znanosti smatra neutralnim i nepristranim prostorom susreta teologije i znanosti. Petrušić postulira epistemološku formulu modela spojne razdjele koja uzima u obzir da znanost daje uvid u detalje i predstavlja objektivizirajući opis stvarnosti, dok teologija pruža subjektivizirajući opis stvarnosti jer polazi od subjektivnog iskustva i završava, barem što se tiče katoličke teologije, dogmatikom. Primarni izvještaji se odnose na religijsko iskustvo (teologija) i rezultate normalne u znanosti (znanost). Sekundarni izvještaji se odnose na dogmu (teologija) i potvrđenu teoriju ili paradigmu (znanost). Kad se sve to stavi u jedinstveni proces, onda proces započinje sumnjom (znanstvenom i religijskom), a završava

paradigmom, odnosno svjetonazorom. Vanjski rubovi formule pripadaju znanosti, a središnji teologiji. Na kraju rada Petrušić prikazuje tri pogleda na evoluciju. To su ateistički pogled Daniela Dennetta, pogled Katoličke Crkve i pogled teologije prirode Nielsa Henrika Gregersena.

Na kraju izlaganja Petrušić se zahvalio svima koji su na bilo koji način pomogli u njegovom rastu kao čovjeka i teologa, posebice obitelji, mentoru i sumentoru.

Članovi Ispitnoga povjerenstva čestitali su Kandidatu na uspješno izloženoj temi, izdvajajući posebno njezinu sintetičnost i sustavnost, ali i poteškoće zbog teže čitljivosti rada u pojedinim segmenetima zbog kompleksnosti i širine obrade teme. Kao vrijedno izdvojili su tematiziranje odnosa teologije i prirodnih znanosti, i pokušaj da se raprava usmjeri od predrasuda i međusobne isključivosti ka prostoru čuvanja i održavanja mirnoga zajedničkog dijaloga.

Bruno Petrušić je rodom iz Jajca u Bosni i Hercegovini. Kao izbjeglica 1992. dolazi u Dalmaciju. S roditeljima Matom i Gordanom, bratom Antonijem i sestrom Gabrijelom nastanjuje se u Kaštel Lukšiću. U Trogiru završava gimnaziju, a u Splitu Filozofsko-teološki studij na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu. U Splitu na istom Fakultetu upisuje poslijediplomski studij Kršćanstvo i suvremena kultura, a istodobno upisuje i mentorski doktorski studij iz filozofije na Sveučilištu u Zadru. Kao student je aktivno sudjelovao u studentskom životu: uređivao je studentski časopis "Odras" i organizator je višegodišnjeg foruma koji je okupljao studenata i doktorande s različitih humanističkih studija u Hrvatskoj pod nazivom "Teologija u interdisciplinarnom dijalogu". Objavio je više znanstvenih radova, od kojih nekoliko na engleskom jeziku, sudjelovao je u više znanstvenih skupova u Hrvatskoj i inozemstvu. Oženjen je i otac petero djece.

Ante Čarić